

РОЛЬ НОМІНАТИВНИХ ПРОЦЕСІВ У ФОРМУВАННІ КАРТИНИ СВІТУ

УДК 811.111'37'42

Т. В. Groшко

ПЕРВИННА ТА ВТОРИННА НОМІНАЦІЇ БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ: ПРИНЦИПИ АНАЛІЗУ

Дослідники лексики давно звернули увагу на позначення певного предмета, об'єкта, явища навколишнього світу, часу, місця тощо в одному й тому ж дискурсі і використовується не завжди те саме слово, словосполучення. Авторіві тексту не досить один раз знайти влучний вираз, щоб потім його вживати кожний раз, коли згадується відповідний референт [1, с. 138–144; 2, с. 304–357].

При дослідженні таких найменувань увага лінгвістів зосереджується насамперед на кількісних і якісних характеристиках номінації. Про наявність взаємозв'язку між кількісними і якісними характеристиками у групі назв свідчить чимало праць. Довжина номінативного ланцюжка в художньому дискурсі, на думку О. О. Анісімової, може бути ознакою, за якою визначається значущість персонажів, реалізується протиставлення між головними і другорядними персонажами. Найменування головних персонажів утворюють значно довші номінативні ланцюжки, ніж найменування другорядних об'єктів [3, с. 56].

На чинники, які впливають на вибір найменування в дискурсі, існують різні погляди. Деякі мовознавці вказують на намагання авторів уникати повторів у найменуванні при другому, третьому згадуванні референта. У французькій та російській мовах В.Г. Гак підкреслює, що така тенденція більше характеризує французьку мову, ніж російську [1, с. 138]. Близька відстань до попереднього називного слова вимагає при повторному згадуванні референта вживання особового займенника. О.О. Потебня зауважує, що не існує протиріччя між прагненням номінатора до неповторності, індивідуальності номінації, з одного боку, та немінучістю відтворення вже існуючих номінативів – з іншого.

На нашу думку існує дві причини створення вторинної номінації:

- зміни найменування об'єктів, які вже мають назву, пов'язані з тим, що існуючі мовні засоби не достатні для сучасного суспільства;
- зміни в житті суспільства, що тягнуть за собою поглиблення знань про предмети, а отже, виникають нові номінативні одиниці у сфері кредитно-банківської справи.

У сучасній лінгвістиці вирізняють первинну і вторинну номінації [1, с. 86]. Первинна номінація передбачає найменування людиною об'єктивного світу, перетворення фактів дійсності у знаки й надбання

людей внаслідок їхнього переходу у факти системи мови, у значення та категорії, що відображають соціальний досвід носіїв мови. Вторинна номінація використання для найменування фонетичної форми одиниці, яка вже існує в мові [4, с. 53]. А. Ф. Журавльов пропонує свою інтерпретацію понять первинної та вторинної номінацій, виходячи з ономазіологічної точки зору: «Первинна номінація це надання імені предмету, який ще не має свого мовного позначення й тільки його очікує» [5, с. 38].

М. М. Полюжин у монографії «Функціональний і когнітивний аспекти англійського словотворення» виділяє «первинну номінацію – мовну лексичну номінацію та вторинну номінацію – дискурсивну лексичну номінацію» [6, с. 187]. Техніка вторинної номінації забезпечується внутрішніми ресурсами мови – власне завдяки мовного коду, його багаторівневою системою тотожності та відмінностей елементів і правил їх організації, – з одного боку, а з іншого – взаємодією номінативного (класифікуючого у своїй основі) і комунікативного (синтезуючого) аспектів мовної діяльності, де функціональна тотожність і відмінності переважають над структурно-семантичними.

За характером позначення дійсності тією чи іншою назвою розрізняють два типи вторинної банківської номінації: автономну (самостійну) та неавтономну (синтагматично зумовлену). В загальній лексичній системі слово народжується звичайно в мовній ситуації внаслідок різних асоціацій, часом зрозумілих лише тому, хто дає назву. У фаховій сфері назви нерідко дає одна людина, дослідник або невелика група людей. На відміну від номінації загальної лексики, де суспільна практика відбирає і закріплює відносно небагато з того, що спонтанно виникло в мові, у спеціальній лексиці затвердитися і закріпитися можуть усі запропоновані назви, та лише всередині даної сфери. Наведемо приклад автономної банківської номінації в реченні:

1. *This agreement shall automatically terminate at the end of the term without necessity of any notice. Any renewal or extension of **this agreement** must be in writing and signed by both parties. Lessee may terminate **this agreement** ...* [7].

Автономна банківська номінація передана в прикладні №1 на матеріалі фахового дискурсу і показана через словосполучення **this agreement**.

2. *Sometimes the **money** comes as a credit toward your balance, and sometimes you get a check. You may get the **money** quickly, or it can take more than a year* [8].

Лексема **money** у прикладі №2 тематично-маркованому публіцистичному дискурсі виконує функцію автономної банківської номінації.

3. *At the time my client asked for the **check** and took it away with him and deposited it in his own bank to his own account, he failed, so the prosecution insists, to put the sixty thousand dollars' worth of certificates for which he had received the **check**, in the sinking-fund* [9];

Фактичний матеріал тематично-маркованих художніх дискурсів показав функціонування автономної банківської номінації через лексеми «*check*» («The Moneychangers»).

4. *Should banks care? The small banks have realised that reaching out to the marginalised can be profitable, and helps to nurture a client base for the future* [10].

Словосполучення *The small banks* у прикладі №4 – неавтономною номінацією, тому що нове найменування того ж предмета *banks* за формою номіната ідентичне чи варіативне.

Аналогічне простежується в тематично-маркованому публіцистичному дискурсі, де словосполучення **that money** є автономною номінацією, а **their retirement money** – варіативним.

5. *When it comes to where to put that money, his advice is also familiar: Invest in stocks for the long term, although he would have you be a bit more aggressive than most. For example, he writes that 55-year-olds should have 85 percent of their retirement money in equities, with 10 percent in bonds and 5 percent in cash* [9].

Процеси вторинної номінації пов'язані з комунікативно-функціональними умовами формування найменувань. В. М. Телія пише, що «вторинні найменування формуються у взаємодії комунікативної, прагматичної та номінативної функцій мови» [11, с. 54].

Усі банківські вторинні найменування формуються на базі того значення слова, ім'я якого використовується в новій для нього функції назви. Проте у сфері вторинної номінації розрізняють два принципово різних способи відображення дійсності й перенесення смислового (понятійно-мовного) змісту найменування на позначувані об'єкти.

Перший спосіб формування банківської вторинної номінації досить простий і прозорий, полягає в тому, що тут має місце непряме відображення позамовного об'єкта, опосередковане «попереднім» значенням слова, ті чи інші ознаки якого відіграють роль внутрішньої форми, переходячи у нове смислове значення. Другий спосіб утворення банківської вторинної номінації ускладнюється приєднанням до процесу найменування комбінаторно-синтезуючої діяльності свідомості й відповідної мовної техніки. Внаслідок цього у появі нового найменування бере участь ще одне або й більше найменувань, які вже існують у мові. Семантико-структурна ономазіологія виконує традиційні завдання та зближується зі словотвором, її завданнями є систематизація та типологізація номінативних одиниць, типів номінації, аналіз взаємодії семантичного й номінативного аспектів мови, інтерпретація ономазіологічних структур у проекції на значення мовних одиниць [6, с. 114].

У статті зроблено спробу вирізнити типи банківських номінацій, які в подальшому дослідженні буде показано у структурі банківських ланцюжків. У структурі трьох типів дискурсу встановлено закономірність взаємодії первинної та вторинної номінацій. При кореляції у первинній номінації проявляється ядерне значення, а у

вторинній номінації – периферійне. Тому й цікава взаємодія первинної та вторинної номінації. Способи вторинної номінації розрізняються залежно від механізму отримання знаком нових значень і від характеру співвідношення «ім'я – денотат». Завдяки цьому процеси банківської вторинної номінації нерозривно пов'язані з комунікативно-функціональними умовами формування найменувань. Комунікативно-функціональний аспект вторинних найменувань сприяє виявленню причинно-наслідкового зв'язку між їх комунікативними ролями та характером номінативної цінності значень, які вже сформувалися.

Список використаної літератури

- 1. Гак В. Г.** Языковые преобразования: Виды языковых преобразований. Факторы и сферы реализации языковых преобразований / В. Г. Гак. – Изд. 2-е, испр. – М. : Книжный дом “ЛИБРОКОМ”, 2010. – 408 с.
- 2. Арутюнова Н. Д.** Номинация и текст / Н. Д. Арутюнова // Языковая номинация. Виды наименований / [под ред. Б. А. Серебренникова]. – М. : Наука, 1977. – С. 304 – 357.
- 3. Анисимова Е. Е.** О целостности и связности креолизованного текста / Е. Е. Анисимова // Филологические науки. – 1996. – № 5. – С. 55 – 62.
- 4. Дюжикова Е. А.** Номинативные единицы типа прилагательное цвета + существительное в современном английском языке / Е. А. Дюжикова // Картина мира: лексикон и текст (на матер. англ. языка) : сб. науч. тр. – М. : Моск. гос. лингв. ун-т, 1991. – Вып. 375. – С. 52 – 58.
- 5. Журавлев А. Ф.** Опыт квантитативно-типологического исследования разновидностей устной речи / А. Ф. Журавлев // Разновидности городской устной речи. – М. : Наука, 1988. – С. 89.
- 6. Полюжин М. М.** Функціональний і когнітивний аспекти англійського словотворення : [моногр.] / М. М. Полюжин. – Ужгород : Закарпаття, 1999. – 240 с.
- 7. Література:** Loans and mortgages [Електронний ресурс]. – Режим доступу : .
- 8. Література:** Banks Agree to a Buyback of \$7 Billion in Securities [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ft.com>.
- 9. Література:** Sign of Distress: More Who Can't Pay Their Bills [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ft.com>.
- 10. Література:** Hailey A. The Moneychangers [Електронний ресурс] / А. Hailey. – Режим доступу : .
- 11. Телия В. Н.** Коннотативный аспект семантики номинативных единиц / В. Н. Телия. – М. : Наука, 1986. – 143 с.

Грошко Т. В. Первинна та вторинна номінації банківської справи: принципи аналізу

У статті досліджено типологію номінацій банківської справи у фаховому, публіцистичному та художньому дискурсі. Особливу увагу приділено кореляції первинної номінації, де актуалізується ядерний компонент значення, і вторинної номінації, де актуалізується периферійний компонент значення. Ядерні банківські номінації є сталими рисами фахового дискурсу, тоді як у публіцистичному та художньому дискурсах вони є змінними елементами.

Ключові слова: номінація, фаховий дискурс, вторинне найменування, банківські вторинні номінації.

Грошко Т. В. Первичная и вторичная номинации банковского дела: принципы анализа

Статья посвящена исследованию номинаций банковского дела в профессиональном, публицистическом и художественном дискурсе. Особое внимание уделено корреляции первичной номинации, где актуализируется ядерный компонент значения, и вторичной номинации, где актуализируется периферийный компонент значения. Ядерные банковские номинации являются постоянными чертами профессионального дискурса, тогда как в публицистическом и художественном дискурсах они стают элементами, которые изменяются.

Ключевые слова: номинация, профессиональный дискурс, вторичное наименование, банковские вторичные номинации.

Groshko T. V. Banking Primary and Secondary Nomination: Principles of Analysis

The research focuses on the analysis of banking nominations in the structure of professional, newspaper and belles-lettres discourses. Special attention is paid to the correlation of primary nomination, where the nuclear component is actualized, and the secondary nomination where the periphery components are actualized. The topicality of the research is stipulated by the need of contemporary linguistics to study phenomena revealing specificity of linguistic units. Foremost, it consists in the necessity of elaborating the typology of secondary nomination with the banking component in its meaning. A systemic approach to the study of banking nominations using conceptual, semantic, definitional, componential and discourse analyses is suggested in the investigation. Lexical-semantic combinability of banking nominations in the banking, newspaper and belles-lettres discourses is analyzed in detail.

Key words: nomination, banking discourse, secondary nomination, banking nominations.

Стаття надійшла до редакції 04.02.2013 р.

Прийнято до друку 30.05.2013 р.

Рецензент – д. філол. н., проф. Михайленко В. В.